

A Comprehensive Typology of Quality Teaching in Higher Education: A Systematic Review Study

Sara Safari * Parvin Samadi **, Parvin Ahmadi***

* Master's degree in Curriculum Planning, Department of Educational Administration and Planning, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran

** Professor of Department of Educational Administration and Planning, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran (Corresponding Author) Email: Psamadi@alzahra.ac.ir

*** Associate Professor of Department of Educational Administration and Planning, Faculty of Education and Psychology, Alzahra University, Tehran, Iran, Email: Pahmadi@alzahra.ac.ir

Article Info

Abstract

Article type:

Research Article

Key words: medical education, hidden curriculum, residents, clinical empathy, Internal Group

Article history:

Received : 13 March 2024

Accepted : 21 March 2025

This study systematically reviews the components and typologies of quality teaching in higher education over 24 years, analyzing 58 articles (30 Persian, 28 English). Three key typologies emerged: Classroom-Centered (structured, teacher-led instruction), Learner-Centered (student needs, emotional engagement), and Critical Human-Centered (critical thinking, societal transformation). While international studies equally value all typologies, Iranian research predominantly emphasizes the Classroom-Centered approach, with limited attention to Critical Human-Centered methods until recent years. The findings highlight the necessity of integrating all three typologies to achieve effective teaching outcomes. Recommendations include faculty training, curriculum redesign, and policy reforms to foster balanced, transformative pedagogy.

Cite this Article:

Safari S , Samadi P. and Ahmadi P. (2025). Typology of quality teaching in the higher education system: A synthesis study. *Bi-Quarterly Journal of Theory and Practice in Curriculum. Iranian Curriculum Studies Association*; 193-226, 12(24) doi: 10.22034/cstp.2025.537013.1089

© 2016 by Iranian Curriculum Association Press Publisher:

Iranian Curriculum Association Press

Extended Abstract

Quality teaching in higher education plays a pivotal role in shaping competent professionals and fostering sustainable societal development. This study aims to systematically review and synthesize the components and typologies of quality teaching in higher education over the past 24 years. Employing a qualitative approach and systematic review methodology, the research analyzes 58 articles (30 Persian and 28 English) from reputable databases, identifying 18 key components of quality teaching. These components are categorized into three overarching typologies: *Classroom-Centered*, *Learner-Centered*, and *Critical Human-Centered*. The findings reveal that while international studies equally emphasize all three typologies, Iranian research predominantly focuses on the *Classroom-Centered* approach, with limited attention to the *Critical Human-Centered* typology until recent years. The study underscores the necessity of integrating all three typologies to achieve effective teaching and learning outcomes in higher education.

Introduction

Quality teaching in higher education has become a global priority, driven by the need to equip students with the skills required for a rapidly changing world. The increasing diversity of student populations, advancements in technology, and evolving societal demands necessitate a reevaluation of teaching methodologies. This study addresses the gap in understanding the typologies of quality teaching by synthesizing existing research to provide a holistic framework.

Methodology

This systematic review follows the five-step model by Sandelowski and Barroso (2006):

1. **Research Question Formulation:** The study addresses two questions:
 - What are the typologies of quality teaching in higher education?
 - How have these typologies evolved over time?
2. **Literature Search:** Keywords such as "effective teaching," "quality teaching," and "teaching efficacy" were used to search 4 Persian and 5 English databases (e.g., SID, Scopus, ERIC).

3. **Screening and Selection:** From 4,508 initial articles, 58 met the inclusion criteria (peer-reviewed, full-text accessible, published between 2000–2024).
4. **Data Extraction:** Components of quality teaching were coded and analyzed.
5. **Synthesis:** Findings were integrated into three typologies, supported by qualitative analysis.

Findings

1. Typologies of Quality Teaching:

- **Classroom-Centered Typology:** Focuses on structured, teacher-led instruction. Key components include content mastery, professional skills, clear evaluation criteria, and classroom management. This typology aligns with behavioral and linear curriculum approaches.
- **Learner-Centered Typology:** Emphasizes student needs and emotional engagement. Components include adapting content to learner needs, fostering motivation, respect, and emotional connections. This approach reflects humanistic and affective educational theories.
- **Critical Human-Centered Typology:** Aims to develop critical thinking, independent learning, and societal transformation. Components include cognitive engagement, critical reflection, and fostering creativity. This typology aligns with generative and dynamic pedagogical approaches.

2. Evolution of Typologies:

- **International Studies:** Consistently valued all three typologies, with equal emphasis on learner engagement and critical thinking.
- **Iranian Studies:** Initially focused on the *Classroom-Centered* typology (80% of articles), with gradual inclusion of *Learner-Centered* components in the 2010s. The *Critical Human-Centered* typology gained attention post-2020, reflecting global trends toward transformative education.

Discussion

The study highlights the limitations of a singular focus on any one typology. Effective teaching requires a balance of:

- **Classroom-Centered** practices to ensure foundational knowledge delivery.
- **Learner-Centered** strategies to address individual needs and foster engagement.
- **Critical Human-Centered** approaches to cultivate innovation and societal impact.

The disparity between Iranian and international research suggests a need for pedagogical reforms in Iran, particularly in adopting *Critical Human-Centered* methods to align with global educational standards.

Implications

1. **For Educators:** Workshops and training programs should emphasize integrating all three typologies, particularly critical thinking and learner autonomy.
2. **For Curriculum Designers:** Develop materials that balance content delivery, student engagement, and critical analysis.
3. **For Policymakers:** Advocate for policies that support transformative teaching practices and faculty development.

Conclusion

Quality teaching in higher education is multifaceted, requiring a synergistic approach across *Classroom-Centered*, *Learner-Centered*, and *Critical Human-Centered* typologies. This study provides a framework for educators and institutions to enhance teaching effectiveness, ultimately contributing to the development of skilled, innovative, and socially responsible graduates. Future research should explore the implementation of these typologies across diverse cultural and institutional contexts.

Keywords: Quality teaching, higher education, systematic review, teaching typologies, effective teaching.

گونه شناسی تدریس باکیفیت در نظام آموزش عالی: مطالعه سنتز پژوهی

سارا صفری*، پروین صمدی**، پروین احمدی***

*کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

**استاد گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه الزهراء، تهران، ایران، (نویسنده مسئول) رایانامه: Psamadi@alzahra.ac.ir

***دانشیار گروه مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی دانشگاه الزهراء، تهران، ایران، رایانامه: Pahmadi@alzahra.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

تدریس در نظام آموزش عالی نقش اساسی دارد. این مطالعه با هدف بررسی و شناسایی مؤلفه‌ها و تعیین فراز و نشیب‌های تدریس باکیفیت در نظام آموزش عالی در بین مطالعات انجام شده، است. با توجه به اهداف آموزش عالی در تأمین نیروی انسانی متخصص، نیاز به اصلاح در روش‌های تدریس باکیفیت در دانشگاه‌ها احساس می‌شود که هدف پژوهشگر در این مطالعه، بررسی مؤلفه‌ها (شاخص‌ها) و ارائه گونه‌هایی از تدریس باکیفیت در نظام آموزش عالی است. این مطالعه با رویکرد کیفی و با توجه به روش اجرا، مرور سیستماتیک تلقی می‌شود. جامعه آماری، پایگاه‌های مطالعاتی است که از جوانب مختلف به این موضوع در آموزش عالی در ۲۴ سال اخیر پرداخته‌اند. بر اساس معیارهای ورودی، ۳۰ مقاله فارسی و ۲۸ مقاله انگلیسی، وارد مطالعه شدند که در نتیجه ۱۸ مؤلفه از این مقالات بدست آمد. پس از تحلیل مؤلفه‌های تدریس باکیفیت در آموزش عالی، پدیدار شد که این مؤلفه‌ها در ۳ دسته (گونه) کلان‌تر جا گرفته شده است که این گونه‌ها شامل: گونه‌های متمرکز بر کلاس، فراگیر و انسان منتقد برای تدریس باکیفیت در آموزش عالی است. با بررسی مطالعات داخلی و خارجی به فراز و نشیب‌های هر یک از گونه‌ها در طول زمان توجه شده است که نشان داد در مطالعات خارجی، مؤلفه‌های (مصادیق) گونه‌های تدریس باکیفیت در آموزش عالی از اهمیت یکسانی برخوردار هستند.

نوع مقاله:

علمی-پژوهشی

واژگان کلیدی: گونه،

تدریس باکیفیت، آموزش عالی، مرور سیستماتیک.

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۰۱

استناد به این مقاله:

صفری سارا، صمدی پروین و احمدی پروین. (۱۴۰۳). گونه شناسی تدریس باکیفیت در نظام آموزش عالی: مطالعه سنتز پژوهی. *دوفصلنامه نظریه و عمل در برنامه درسی*. انجمن مطالعات برنامه درسی ایران، ۱۹۳-۲۲۰، ۱۲(۲۴). doi: 10.22034/tpcj.2025.224894

مقدمه

تضمین کیفیت تدریس و یادگیری دانشگاه‌ها به موضوع اصلی در آموزش عالی و سیاست آموزش عالی در سراسر جهان تبدیل شده است. علاوه بر این، همانطور که از تعداد روزافزون مقالات در مجلات خاص آموزش عالی مشهود است، توجه دانشگاهی به تضمین کیفیت آموزش و یادگیری معطوف شده است (استینهارت و همکاران، ۲۰۱۷). همچنین در دو دهه گذشته نگرانی فزاینده‌ای در سطح بین‌المللی در مورد کیفیت تدریس در بخش آموزش عالی وجود داشته است (هاریسون و همکاران، ۲۰۲۲). بنابراین شایسته است که اساتید ضمن دارا بودن دانش و مهارت کافی در رابطه با مؤلفه‌های تدریس خوب و باکیفیت، در ذهن خود مفهوم مشخصی از تدریس باکیفیت که از یافته‌های مقالات و پژوهش‌های متعدد در این زمینه انجام شده است را داشته باشند. همین امر بازخوردهای مناسب برای تجزیه و تحلیل مسائل آموزشی، تصمیم‌گیری‌های اساسی و برنامه‌ریزی‌های راهبردی در اختیار مسئولان و دست‌اندرکاران آموزش عالی قرار می‌دهد.

در عصر حاضر مراکز آموزش عالی به نهادهای اجتماعی مهمی تبدیل شده‌اند که با تربیت افراد کارآمد در دوره‌های مختلف تحصیلی (کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ارشد، دکترا) در توسعه پایدار کشور، نقش عمده را ایفا می‌کند. در واقع دانشگاه‌ها هم در پیدایش تحولات و هم در پاسخگویی به نیازهای ناشی از تحولات گوناگون جامعه، نقش اساسی به عهده دارند (حاجی باشی و همکاران، ۱۳۹۸). در بین کلیه مأموریت‌های این نظام آموزشی می‌توان به تدریس که با دیگر وظایف رابطه تعاملی دارد و به عنوان زیربنای سایر وظایف دانشگاه در تأمین نیروی انسانی جامعه به حساب می‌آید، اشاره کرد. اما باید گفت که خدمات آموزشی به لحاظ اینکه نقش مهمی در توسعه جوامع دارند، توجه به ارتقاء کیفیت آموزشی به طور مستمر مسأله‌ای ضروری است. از آنجا که چشم انداز آموزش عالی با تغییرات مداوم روبرو شده است، کیفیت آموزش به یک موضوع مهم تبدیل شده است. جامعه دانشجویی از نظر اجتماعی و جغرافیایی به‌طور قابل توجهی گسترش و تنوع یافته است. دانشجویان جدید خواستار روش‌های جدید تدریس هستند. فناوری‌های مدرن وارد کلاس شده‌اند، بنابراین همه این عوامل، ماهیت تعاملات بین دانشجویان و استادان را اصلاح می‌کنند. دولت‌ها، دانشجویان و خانواده‌های آنها، کارفرمایان و ارائه‌دهندگان مالی که به طور فزاینده‌ای برای پول خود ارزش قائلند، از آموزش، کارایی بیشتری می‌خواهند. کیفیت آموزش، فاقد تعاریف واضح است و تا حدی نمی‌تواند از بحث در مورد کیفیت یا فرهنگ کیفیت در آموزش عالی که اصطلاحات بحث برانگیز است، جدا شود (تانیا^۱، ۲۰۱۶). به طور کلی، دو رویکرد کلی نسبت به تدریس وجود دارد: - رویکرد یاد دهنده محوری: انتقال دانش و رویکرد فرایند محوری: تغییر مفهومی. در رویکرد اول، معلم نقش انتقال دهنده معلومات را بر عهده داشته و به یادگیری و سایر مهارت‌های فراگیران به صورت سطحی می‌نگرد اما در رویکرد دوم نقش تسهیلگر یادگیری را به عهده داشته و به عمق یادگیری و مهارت‌های فراگیران توجه می‌کند (دارابی، ۱۴۰۰)، که تدریس با کیفیت با رویکرد دوم در ارتباط است.

در بحث‌های عمومی درباره کیفیت آموزش و یادگیری، صدای متحد، صدایی است که "آموزش با گفتن" و "یادگیری با گوش‌دادن" را برابر می‌داند. چنین نگاه سطحی، درک عمیق‌تر از آنچه که آموزش باکیفیت را دربر می‌گیرد، محدود می‌کند و آنچه

¹ Tania

استادان خبره می‌دانند و قادر به انجام آن هستند را، می‌پوشاند. از نظر ناظر معمولی، آموزش ممکن است ساده به نظر برسد، اما واقعیت این است که این یک کار کاملاً پیچیده است. کیفیت در تدریس و یادگیری را می‌توان در نحوه به کارگیری دانش، مهارت و توانایی استاد برای ایجاد تجارب معنادار آموزشی برای فراگیران مشاهده کرد (لوگران^۲، ۲۰۱۸).

ابتدایی‌ترین تعریف تدریس باکیفیت، عبارت است از توانایی استاد برای کمک به فراگیران در رسیدن به استانداردهای بالا و به بیان دیگر مجموعه رفتارهای استاد که باعث دستیابی به اهداف آموزشی و یادگیری بهتر فراگیر می‌شود (اصغری و محجوب مؤدب، ۲۰۱۰). در آموزش عالی تدریس باکیفیت با ارتقا^۳ فرصت‌های یادگیری باکیفیت، برای دانشجویان تعریف می‌شود (شعبانی ورکی، ۱۳۸۵). تدریس اثربخش و باکیفیت باید منظم و برانگیزاننده باشد و موجب ارتقا^۴ انگیزه، نشاط، نوآوری و افزایش کارایی استاد و دانشجو شود (ضامنی، عنایتی و بهنام فر، ۱۳۹۰).

پژوهشگران در ده سال اخیر کاوش‌های زیادی در ارتباط با تدریس باکیفیت انجام داده‌اند و واژه‌های مختلفی در این مورد به کار برده‌اند. برای مثال: تدریس خوب (وات کینز و ژانگ^۵، ۲۰۰۶)، تدریس اثربخش (ویچر، ان ویچ بوز و مینور^۴، ۲۰۰۱) و تدریس باکیفیت (دارلینگ و یانگ^۵، ۲۰۰۲). به نظر می‌رسد تمام واژه‌های به کار برده شده به توصیف مشابه یک خصیصه موردنظر از بهترین نوع تدریس بکار برده شده‌اند.

تدریس باکیفیت مشتمل بر دو جنبه کاری و موفقیتی است. جنبه کاری تدریس یعنی معلم یک محتوای مشخص و تعیین شده را داراست که می‌خواهد با هدفی معین آن را در یک ارتباط به شاگرد منتقل کند. جنبه موفقیتی تدریس یعنی شاگرد آن محتوا با هدف مشخص را در سطحی قابل قبول و مطلوب فراخور حال خود، کسب کند. تدریس باکیفیت تدریسی است که موجب یادگیری شود. به بیان دیگر تدریس از جنبه کاری می‌تواند وجود داشته باشد، ولی هرگونه ادعایی درباره اینکه این عمل یک تدریس باکیفیت است به یادگیری شاگردان در نتیجه آن تدریس بستگی دارد که این جنبه موفقیتی تدریس است. یادگیری نیز مانند تدریس دارای دو جنبه کاری و موفقیتی و ۴ عنصر زیر است؛

(۱) تمایل و تلاش شاگرد

(۲) یک زمینه اجتماعی پشتیبانی کننده برای تدریس و یادگیری

(۳) فرصت برای تدریس و یادگیری

(۴) تدریس خوب

منظور از تدریس خوب این است که محتوای آن با استانداردهای رشته‌ای از نظر بسندگی و کامل بودن منطبق باشد و روش‌های بکاررفته متناسب با سن شاگرد باشد و از نظر اخلاقی نیز قابل دفاع باشد. به عبارتی ۳ عنصر تشکیل دهنده تدریس خوب عبارتند از؛

(۱) کنش‌های منطقی: فعالیت‌هایی مانند تعریف کردن، توضیح و تفسیر دادن.

(۲) کنش‌های روان شناسانه: فعالیت‌هایی مانند انگیزه دادن، ترغیب کردن و ارزشیابی کردن.

² Loughran

³ Watkins & Zhang

⁴ Watcher & Onwuegbuzie & Minor

⁵ Darling & Youngs

۳) کنش‌های اخلاقی: صداقت، بردباری، شجاعت، انتقادکننده، احترام و انصاف (فردانش، ۱۳۹۷).

به گفته جوشی تدریس خوب بهار پیشرفت اقتصادی، اجتماعی و بالاترین موفقیت در جامعه است که باعث بهبود و غنی‌سازی زندگی بشر می‌شود. دابلین نیز اظهار داشته که استاد دانشگاهی باید افکار خود را از محدودیت قرارداد محتوا، بر درک دانشجو از محتوا سوق دهد. شیرانی بیدآبادی و همکاران (۲۰۱۶) معتقدند که یک روش تدریس خوب به فراگیران کمک می‌کند تا پیش فرض‌های خود را زیر سوال برده و به آنها انگیزه یادگیری می‌دهد و آنها را در وضعیتی قرار می‌دهد تا نقش خود را به جای نویسندگان پاسخ به عنوان عاملی برای تغییر درک کنند.

از نظر ماهیت و تعداد ابعاد یا مؤلفه‌های آموزش مؤثر و باکیفیت، تنوع زیادی در ادبیات وجود دارد (دولین و ساماراویکرما، ۲۰۱۰). در دهه ۱۹۵۰، تدریس اثربخش یک مفهوم یک بعدی بود که معمولاً به خصوصیات استادان نسبت داده می‌شد. با این حال، در طول دهه ۱۹۷۰، ۱۹۶۰ و ۱۹۸۰، محققان دریافتند که آن را به عنوان یک مفهوم چند بعدی درک می‌کنند که شامل عواملی مانند رشته‌های معلم، درک روند تدریس، مهارت‌های حرفه‌ای (آمبروسینو و پیل، ۲۰۱۱) و سبک تفکر فراگیران است (ژانگ، ۲۰۰۴). غلامی و اسدی (۱۳۹۲) در پژوهش خود با عنوان "تجربه حرفه‌ای اساتید در ارتباط با تدریس اثربخش در آموزش عالی" به این نتیجه رسیدند که مقوله‌های اساسی تدریس اثربخش از نظر اساتید شامل: مهارت‌های ارتباطی، خصوصیات آموزش‌دهنده و آموزش‌گیرنده، مهارت‌های آموزشی و عوامل زمینه‌ای است.

اسدی و غلامی (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان "سنن پژوهی بر الگوی تدریس اثربخش در آموزش عالی" با فراترکیب مبانی نظری و پیشینه پژوهشی خود به این نتیجه رسیدند که کلیه ویژگی‌ها و شاخص‌ها عرضه شده و مورد بررسی قرار گرفته در زمینه تدریس را می‌توان در چهار حیطه جامع ترکیب کرد. در این طبقه بندی، مؤلفه‌های فردی یا اخلاقی از جمله خصوصیات شخصی و منش در خلقیات و رفتار فردی مدرس است، مؤلفه‌های ارتباطی شامل چگونگی تعامل و برقراری ارتباط عاطفی و آموزشی است، مؤلفه‌های حرفه‌ای دربرگیرنده روشمندی، مهارت‌های تخصصی حرفه تدریس و تجربه‌های آموزشی و پژوهشی است؛ و سرانجام، مؤلفه‌های زمینه‌ای عبارت از تفاوت‌های رشته‌ای، امکانات و تجهیزات، شرایط و جو آموزشی، آماده‌سازی و پشتیبانی تدریس است. سامی، نیلی و شریفیان (۱۳۹۶) در پژوهش خود با عنوان "تبیین اجمالی تدریس اثربخش و مؤلفه‌های آن در آموزش عالی در جامعه ایرانی-اسلامی" به مؤلفه‌های زیر برای یک تدریس اثربخش دست یافتند: صلاحیت‌های فنی و علمی، تسلط استاد بر موازین برنامه ریزی درسی و طراحی آموزشی، مدیریت کلاس، روابط انسانی و تسلط استاد بر شاخص‌های دانشی، نگرشی و توانشی منجر به بهبود کیفی یادگیری و در نهایت ارتقا سوادعلمی فراگیران می‌شود.

اصغری و همکاران (۲۰۱۰) در پژوهش خود با عنوان "معیارهای ارزیابی تدریس مؤثر استادان خبره بر اساس دیدگاه دانشجویان بهداشت حرفه‌ای رشته پزشکی دانشگاه تهران" به این نتیجه دست یافتند که از دید دانشجویان، مقوله‌های تدریس باکیفیت در استادان شامل: داشتن روش تحلیل و انتخاب متن برای ارائه محتوای مدنظر، آزمون کامل و جامع پایانی، تسلط بر مباحث علمی، توانایی عمومی، راهنمایی و نظم آموزشی، است.

⁶ Devlin & Samarawickrema

⁷ Ambrosino & Peel

⁸ Zhang

الفریس و نعیم⁹ (۲۰۱۲) در پژوهش خود با عنوان "راهنمای عملی تدریس مؤثر در دانشکده های پزشکی" بیان می‌دارند که آگاهی معلم از شواهد و دانش، بخشی از حرفه‌ای‌گری او در تدریس مؤثر است؛ علاوه بر این، حضور در برنامه توسعه دانشکده، استفاده از یادگیری تجربی، تهیه‌ی بازخورد، داشتن روابط مؤثر با همکاران، ارائه مداخلات به خوبی طراحی شده براساس اصول آموزش و یادگیری و استفاده از روشهای مختلف آموزش می‌تواند به ارتقاء دانش فعلی و مهارت‌های تدریس کمک شایانی کند.

کنان¹⁰ (۲۰۱۳) در مطالعه خود با عنوان "درک دانشجویان کارشناسی از تدریس در دانشگاه" فلسفه آموزش در دانشگاه، سنتر و تفسیر مسائل به جای حفظ کردن محتوا است. تقریباً نیمی از دانشجویان ادعا می‌کردند که مدرسین آنان بازخورد نمی‌دهند و زمان کمتری را صرف پروژه های آنان می‌کنند و بعضی دیگر نیز نشان می‌دادند که از شایستگی سخنرانان خود (استادان) راضی هستند؛ اما از درجه تعامل و ارتباطات آنان، نسبتاً رضایتی نداشتند. ۳۰ درصد دیگر اظهار کردند که خود می‌توانند مهارت‌های مطالعه و حل مسئله خود را گسترش دهند. در ادامه پژوهشگران تاکید دارند که مدرسین باید مهارت‌های خود را از طریق روش‌ها و رویکردهای مختلف مانند؛ یادگیری فعال، یادگیری مشارکتی، آموزش مبتنی بر مسئله، پرسش و پاسخ و موارد دیگر، غنی کنند. این مطالعه در پایان نیز نشان داد که درک دانشجویان با توجه به زمینه دانشگاه متفاوت است. به نظر می‌رسد که دانشجویان دانشگاه‌های تازه تاسیس در مقایسه با دانشجویان دانشگاه‌های قدیمی از رضایت بیشتری برخوردار هستند و همچنین تمایل دارند دوره‌های خود را به گونه‌ای دنبال کنند که خلاقیت و تفکر انتقادی آنها را تحریک کند. از این رو مدیران دانشگاه باید اقدامات لازم را برای افزایش کیفیت تدریس در خود انجام دهند.

سیگوا¹¹ (۲۰۱۹) در پژوهش خود با عنوان "از انگیزه تا یادگیری موفقیت آمیز" تاکید کردند که پیوند مفاهیم (محتوا) با علایق، احساسات و تجربیات درونی دانشجو، نقش بسزایی در یادگیری فراگیران دارد لذا مؤلفه‌های دیگری مانند: درگیر شدن فراگیر با موضوع، ایجاد انگیزه برای شروع درس و استقبال از ایده‌ها و دیدگاه‌های دانشجویان، به تدریس اثربخش و موثر منجر می‌شود.

آنا و همکاران¹² (۲۰۲۰) در پژوهش خود با عنوان "کاوش رویه‌های خوب تدریس و نیاز به بهبود: پیامدهایی برای توسعه کارکنان" مؤلفه‌هایی را برای توسعه و بهبود یک تدریس خوب ارائه داده‌اند از جمله آنان میتوان به تحریک دانشجویان به منظور توسعه روش شخصی استدلال و تفکر اشاره کرد. همچنین در یافته‌های خود به شاخص‌های دیگری برای این نوع تدریس مانند: تعامل سازنده و انتقادی با دانشجویان، ویژگی شخصی و حرفه‌ای استاد، استراتژی‌های آموزشی و مهارت ارزشیابی، دست یافتند.

جهانی‌سازی و سایر تغییرات جهانی، اصلاحات را برای دانشگاه‌های جهان ضروری می‌کند. این اصلاحات پاسخی منسجم برای تغییر در زمینه‌های بودجه، آموزش عادلانه‌تر، تحقیقات و نوآوری، مهاجرت و بین‌المللی شدن است. دو اصلاحات دیگر که ضروری تشخیص داده شد مربوط به کیفیت آموزش است. در واقع، اولین اصلاحاتی که ارائه شد ایجاد "تمرکز هوشمندانه بر آنچه دانشجویان می‌آموزند" در دانشگاه‌ها بود. مورد دوم، ترویج اصلاحاتی بود که انگیزه‌ها را افزایش می‌دهد تا مؤسسات از نظر کیفیت و نتایج پاسخگوتر باشند (OECD، ۲۰۰۶).

⁹ Al-Faris & Naeem

¹⁰ Kenan

¹¹ Sieglova

¹² Anna et al

در آموزش عالی با شروع از آموزش واقعی در کلاس تا یادگیری خدمات پشتیبانی در داخل دانشکده، با طیف گسترده‌ای گسترش می‌یابد. بنابراین تدریس و یادگیری در آموزش عالی باید به طور کلی درک شود و دانشجویان باید در مرکز فعالیت‌های برنامه‌ریزی قرار گیرند (اوزکان^{۱۳}، ۲۰۱۳). در راستای این ایده، هاچی فضلی اوغلو و باکی اوغلو (۲۰۱۰) اظهار دارند که ایجاد فرهنگ مشارکتی در دانشکده‌ها که دانشجویان بتوانند در فرآیندهای برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری شرکت کنند، می‌تواند به مدیران کمک کند تا سیستمی را توسعه دهند که احساس تعلق دانشجویان و همچنین تزکیه را ترغیب کند.

پژوهش‌های متعددی در زمینه تدریس باکیفیت در نظام آموزش عالی انجام شده است که هر یک معیارهایی را برای داشتن تدریسی باکیفیت در دانشگاه‌ها را با بیان اصطلاحاتی مانند: مؤلفه‌ها، نشانگرها، عوامل مؤثر، پیامدها، رویکردها، شاخص‌ها، مطرح کرده‌اند. همچنین مطالعات نشان داد، فراز و نشیب‌هایی در مفهوم تدریس باکیفیت در آموزش عالی، وجود دارد.

باتوجه به مطالب بیان شده، اهمیت این پژوهش آن است که تاکید بر مفهوم تدریس باکیفیت در مطالعات انجام شده دارد که این خود می‌تواند از بعد نظری مفهوم تدریس باکیفیت را غنی‌تر نماید. همچنین بررسی کیفیت تدریس در دانشگاه از مهم‌ترین مسائلی است که از یک‌سو بازخورد مناسب برای تحلیل مسائل آموزشی و برنامه‌ریزی راهبردی در اختیار اساتید تمامی دانشگاه‌ها و برنامه‌ریزان نظام آموزش عالی قرار داده و از سوی دیگر اساتید با آگاهی از کیفیت عملکرد خود قادر خواهند بود به اصلاح روش‌های آموزشی و افزایش کیفیت تدریس خود بپردازند. همچنین بیشتر پیشینه‌ها به عوامل شخصیتی و حرفه‌ای اساتید (سامی و همکاران، ۱۳۹۶)، (غلامی و اسدی، ۱۳۹۲)، (اسلامیان، ۱۳۹۷)، (پتیت و همکاران، ۲۰۱۵) و (برگیل و آتلی، ۲۰۱۲)، بعضی به تعاملات اساتید و دانشجو (سیگووا، ۲۰۱۹)، (الفریس و نعیم، ۲۰۱۲)، (میررحیمی و احمدی، ۱۴۰۱)، (هاشم زاده و حسین زاده، ۱۴۰۰) و بعضی دیگر به عوامل خودشکوفایی دانشجو (آنا و همکاران، ۲۰۲۰) (محمدعیسی و همکاران، ۲۰۲۴)، (محمد تیکریتی، ۲۰۲۳) و (رودی و جعفری، ۱۴۰۲)، در داشتن تدریسی باکیفیت در نظام آموزش عالی، اشاره داشته‌اند ولی در رابطه با عنوان پژوهش، موردی دیده نشده است که این خود دلالت بر ضروری بودن این پژوهش دارد.

لذا این پژوهش بر آن است از طریق مرور سیستماتیک (فرا ترکیب) به دسته‌بندی و ترکیب مطالعات پیشین اعم از مطالعات داخلی و خارجی پرداخته تا بتوان به یک دسته‌بندی جدید با توجه به مطالعات پیشین در زمینه تدریس باکیفیت رسید تا این امر بتواند در شرح و بسط مفهوم تدریس باکیفیت، کمک نماید.

روش

هدف پژوهش حاضر، شناسایی گونه‌های تدریس باکیفیت در آموزش عالی با روش مرور سیستماتیک^{۱۴} است. این مطالعه از نوع سنتزپژوهی^{۱۵} با رویکرد کیفی است که با توجه به روش اجرا مطالعه، مرور نظام‌مند (سیستماتیک) تلقی می‌شود که برای یکپارچه‌سازی چندین مطالعه برای ایجاد یافته‌های جدید و تفسیر آنها به کار می‌رود (زیممر^{۱۶}، ۲۰۰۶).

¹³ Ozcan

¹⁹ Systematic Review

²⁰ Research Synthesis

¹⁶ Zimmer

جامعه آماری این پژوهش، مقالات علمی پژوهشی در زمینه تدریس باکیفیت در آموزش عالی است که از جوانب مختلف به این موضوع در ۲۴ سال اخیر پرداخته شده است. در این مرحله از جستجوی نظام مند، از مقالات منتشر شده در مجلات معتبر، واژگان کلیدی مرتبط انتخاب شده‌اند (جدول ۱). واژه‌های زیر از ۴ پایگاه داده فارسی و ۵ پایگاه داده انگلیسی (جدول ۲) با کلمات کلیدی تعریف شده بین سالهای ۱۳۷۹ تا ۱۴۰۳ شمسی و ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۴ میلادی، مورد جستجو و بررسی قرار گرفتند. کلیدواژه‌ها با استفاده از عملگرهای بولی^{۱۷} (AND) و (OR) بایکدیگر ترکیب شدند.

جدول ۱: کلید واژه های جستجو شده در پایگاه های اطلاعاتی

فارسی	انگلیسی
تدریس (آموزش) اثربخش	Effective teaching or education or learning
تدریس خوب	Good or excellent teaching
تدریس موفقیت آمیز	Successful teaching
تدریس کارآمد	Teaching (education) efficacy
کارآمدی تدریس	
کارایی تدریس در آموزش عالی	

جدول ۲: پایگاه های جستجو

فارسی	انگلیسی
SID	Eric
Mag Iran	Science Direct
Elmnet.ir	Scopus
Sivilica	Web of science
	Pub med

در این پژوهش فقط از مقالات معتبر علمی پژوهشی ۲۴ سال اخیر که دارای متن کامل و قابل دسترسی بودند، استفاده شد؛ به آن دلیل که مقالات علمی پژوهشی فرایند بررسی تخصصی را زیر نظر داوران متخصص طی می‌کنند و این حاکی از اعتبار نتایج آنها است. انتخاب ۲۴ سال اخیر از آنجا بوده که طی این سالها مقالات بسیاری در زمینه تدریس در آموزش عالی صورت گرفته است و این بحث همچنان در حال مطالعه است، به منظور یکپارچه سازی منظم مطالعات در این زمینه و رسیدن به یک دید کلی، تصمیم بر این شد تا مطالعات این بازه زمانی مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد؛ لذا از طریق رهگیری منابع، مطالعات خاکستری^{۱۸} نیز بررسی می‌شوند. در این پژوهش مرور سیستماتیک، ۵ گام طی شده است که این گام ها از الگوی ساندروسکی و باروسو^{۱۹} (۲۰۰۶) اقتباس شده است.

گام اول: تنظیم سوال پژوهشی

در این گام با مطالعه پژوهش‌های مختلف در زمینه تدریس باکیفیت در آموزش عالی و وجود تعارض‌ها و اتفاق نظرهای گوناگون در زمینه تدریس باکیفیت و همچنین مطالعه محدودیت‌ها و پیشنهادات پژوهشی، این سوال مطرح شد؛ چگونه از طریق روش مرور سیستماتیک، مؤلفه های بیان شده در مطالعات مختلف شناسایی و دسته بندی می‌شود؟

¹⁷ Boolean Operators (عملگرهای منطقی): در سیستم های جستجو، برای جستجوی صحیح و کامل، نیازمند استفاده از کلمات و اصطلاحات مرتبط Boolean Operators با مفهوم مدنظر برای جستجو نیز هستیم تا بدین وسیله، نزدیکترین اسناد به آن مفهوم را شناسایی نماییم).

¹⁸ Gray Literature (آن دسته از منابع اطلاعاتی ارزشمند که در تمام سطوح دولتی، دانشگاهی، تجاری و صنعتی تولید می‌شوند؛ اما وارد بازار نشر نمی‌شوند).

¹⁹ Sandelowski & Barroso

با مطالعه دقیق‌تر پژوهش‌ها در ادامه با طرح این ۲ سوال، کار برای انجام پژوهش، آغاز شد.

۱- انواع گونه‌های تدریس باکیفیت در آموزش عالی کدام است؟

۲- گونه‌های تدریس باکیفیت در آموزش عالی در طول زمان، چه روندی را طی کرده است؟

برای تنظیم سوال پژوهشی از پارامترهای؛ چه چیزی^{۲۰}، جامعه مورد مطالعه^{۲۱} و چه موقع^{۲۲} استفاده شده است.

چه چیزی (هدف): شناسایی گونه‌های تدریس باکیفیت در آموزش عالی، بررسی فرازونشیب‌های تدریس باکیفیت در آموزش عالی در طول زمان.

جامعه مورد مطالعه: کلیه مقالات علمی پژوهشی داخل و خارج از کشور به زبان فارسی و انگلیسی در زمینه تدریس باکیفیت در آموزش عالی

چه موقع (چهارچوب زمانی): پژوهش‌های ۲۴ سال اخیر از سال ۱۳۷۹ تا ۱۴۰۳ شمسی (از سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۴ میلادی).

۲-۱-۴- گام دوم: مروری بر ادبیات به شکل نظام مند

در این گام به تعیین استراتژی جستجو و کلیدواژه‌های مناسب با توجه به سوال پژوهشی پرداخته شده است. با جستجو در ۴ پایگاه داده فارسی و ۵ پایگاه داده انگلیسی و ترکیب کلیدواژه‌های پژوهش با استفاده از عملگرهای منطقی (AND) و (OR)، پژوهش‌های مرتبط با سوال پژوهشی گردآوری شد.

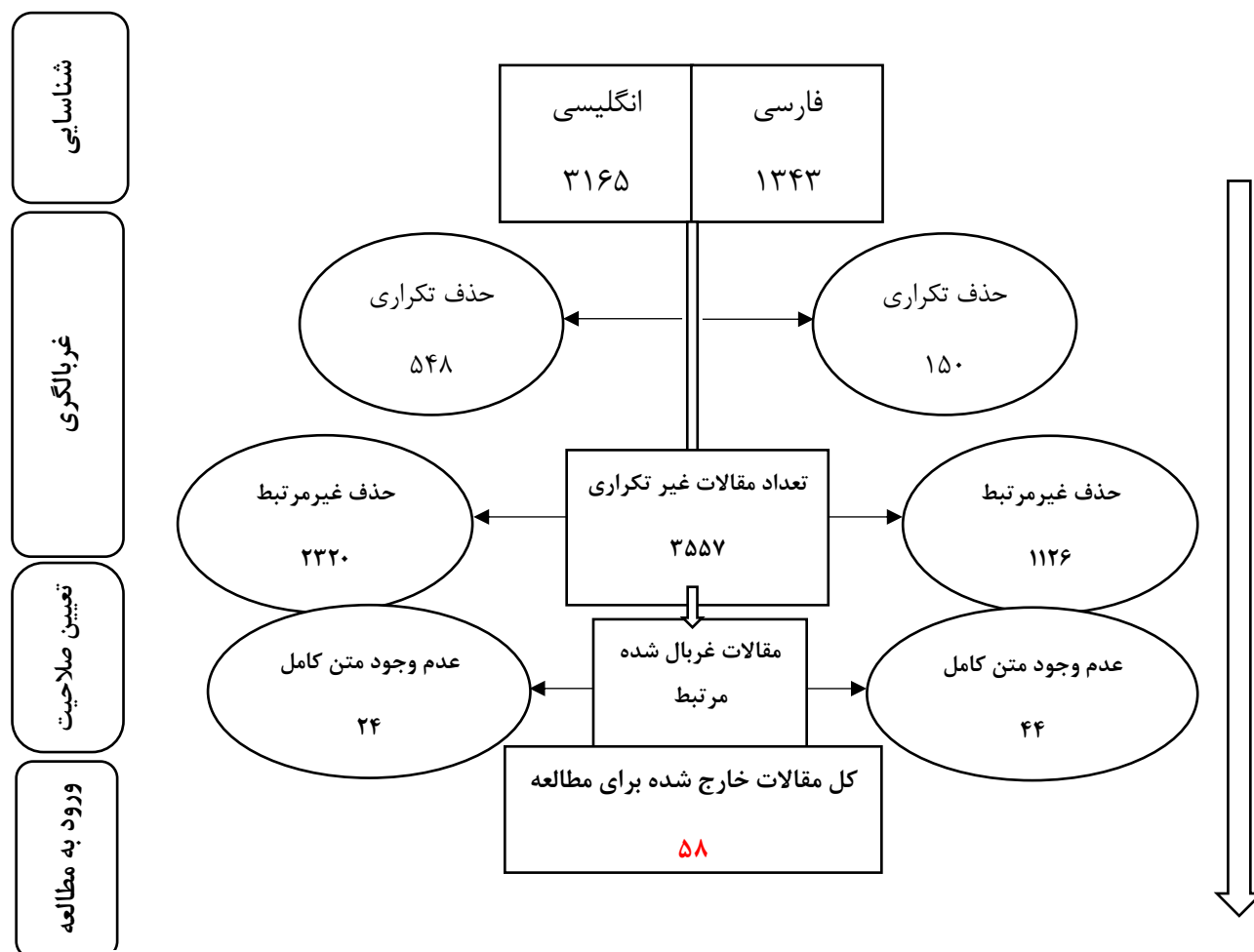
۳-۱-۴- گام سوم: جستجو و انتخاب متون مناسب

پژوهش‌های متعددی در ۲۴ سال اخیر در داخل و خارج از کشور انجام شده است که هر کدام به طور مستقیم و غیرمستقیم به تدریس باکیفیت و مؤلفه‌ها یا ویژگی‌ها این نوع تدریس در آموزش عالی، اشاره دارند. پس از بررسی مقالات بازیابی شده، ۵۸ مقاله وارد مطالعه شد که زمان انتشار این مقالات بین سالهای ۲۰۰۰ تا ۲۰۲۴ میلادی (۱۴۰۳-۱۳۷۹ شمسی) بود. جریان انتخاب مقالات در شکل زیر (شکل ۱) تنظیم شده است.

²⁰ What

²¹ Who

²² When

شکل ۱: جریان کلی استخراج اطلاعات در طول مرور سیستماتیک در کلیه پایگاه داده‌های اطلاعاتی در تاریخ ۲۰۲۴/۷/۳۰

در جستجو اولیه از مجموع ۱۳۴۳ مقاله فارسی و ۳۱۶۵ مقاله انگلیسی و حذف ۱۵۰ مقاله فارسی و ۵۴۸ مقاله انگلیسی تکراری، عنوان و چکیده باقی مقالات از نظر تطبیق با معیارهای ورود بررسی شد. در این مرحله از غربالگری، مقالات نامرتبط کنار گذاشته شد. مطالعاتی که داده‌های ناکافی گزارش کرده و یا امکان دسترسی به متن مقاله وجود نداشت، از مطالعه خارج شدند. سپس ۵۸ مقاله (۳۰ مقاله فارسی و ۲۸ مقاله انگلیسی) مورد بررسی قرار گرفت. نهایتاً در بررسی مطالعات، مؤلفه‌ها یا شاخص‌های تدریس باکیفیت در آموزش عالی از مقالات استخراج شدند.

گام چهارم: استخراج یافته‌های پژوهشی از مقالات غربال شده

در این گام از مرور سیستماتیک، با مطالعه مقالات بدست آمده در فرایند سنتز، مؤلفه‌ها یا شاخص‌های تدریس باکیفیت در آموزش عالی گردآوری شد. در این گام، ابتدا مؤلفه‌های تدریس باکیفیت از طریق کدگذاری باز شناسایی و مصادیق هر یک از مؤلفه‌ها استخراج شد.

گام پنجم: پردازش و ارائه نتایج ترکیب یافته‌ها

از آنجایی که هدف مرور سیستماتیک، ترکیب یافته‌های علمی در یک موضوع خاص و رسیدن به یک انسجام واحد است، در بخش ارائه نتایج ترکیب، با مرور مجدد داده‌های اولیه و کدگذاری مجدد، موارد همپوشی و قرابت معنایی با هم ترکیب شده و به صورت یک کل جدید و انسجام یافته در قالب معرفی سه کد محوری (سه گونه)، ارائه شده است.

برای روایی تحقیقات مرور سیستماتیک نمی‌توان از نظر دهی مشارکت‌کنندگان، متخصصان یا سه سویه سازی استفاده کرد، از این‌رو در این پژوهش، پژوهشگر روش‌هایی چون انتخاب نمونه مناسب و جامع، دقت در انتخاب مقالات متعدد، حذف مقالات غیر مرتبط در مرحله غربالگری، نگاه انتقادی به داده‌های جمع‌آوری شده و اصلاح داده‌ها و دقت در فرایند ترکیب داده‌ها و سعی در استفاده از کلنل‌های جستجوگر معتبر را در نظر گرفته است. برای پلایایی پژوهش نیز، انتخاب و ترکیب داده‌ها با کمک تحلیل‌گران حوزه تدریس در آموزش عالی، صورت گرفته است.

یافته‌های پژوهش

انواع گونه‌های تدریس باکیفیت در آموزش عالی کدام است؟

به منظور پاسخ به سوال فوق، مراحل غربالگری مقالات مرتبط بنابر آنچه توضیح داده شد، طی شد و مؤلفه‌های هر مقاله در قالب جدول ۳ و جدول ۴ به تفکیک مقالات فارسی و انگلیسی، خلاصه شد و سپس در سه گونه دسته‌بندی شد.

جدول ۳: طبقه‌بندی مؤلفه‌های غربال شده تدریس باکیفیت آموزش عالی در مقالات فارسی

متمركز بر انسان منتقد						متمركز بر فراگیر						متمركز بر کلاس						گونه	
توجه به تأمل و بسط تعامل بین دانشجویان	تأکید بر ادراک	ایجاد تفکر انتقادی در دانشجویان	درگیری شناختی دانشجو	تشویق و تحریک به یادگیری مستقل	تحول منش دانشجو	ارتباط عاطفی با دانشجو	توسعه شایستگی دانشجو	سازگاری با دانشجو	احترام به دانشجو	ایجاد انگیزه در فراگیر	تطبیق محتوا با نیازهای فراگیر	مدیریت مکان و زمان تدریس	جذابیت محیط یادگیری	روشن بودن ملزومات ارزشیابی	ویژگی فردی استاد	ویژگی حرفه‌ای و فنی تدریس	دانش مرتبط با محتوا	نام نویسنده	سال انتشار
						*								*	*	*	ظه‌ور و اسلامی نژاد	۱۳۸۱	
											*			*	*	*	آراسته و محمودی	۱۳۸۲	
						*					*		*	*	*	*	شریفیان و همکاران	۱۳۸۴	

						*						*	*	عسگری و محبوب مودب ۱۳۸۹
			*									*	*	مظفری و همکاران ۱۳۸۹
							*					*		الهی و همکاران ۱۳۹۱
												*	*	پورجاوید و علی بیگی ۱۳۹۱
							*					*	*	میر محمدی و همکاران ۱۳۹۱
						*						*	*	یعقوبی و قلی پور ۱۳۹۱
													*	بهداری و همکاران ۱۳۹۳
												*		اسلامیان و همکاران ۱۳۹۳
						*			*		*	*	*	سلیمی و رمضانی ۱۳۹۳
									*		*	*		اسدی و همکاران ۱۳۹۴
											*	*	*	خانی ۱۳۹۴
						*			*		*	*	*	خانقاهی و حسین زاده ۱۳۹۴
						*			*		*	*	*	اسدی و غلامی ۱۳۹۵
						*			*		*	*		کاویانی و نیلی ۱۳۹۵
						*					*	*		اسدیان و همکاران ۱۳۹۶
						*					*	*	*	اسلامیان ۱۳۹۷

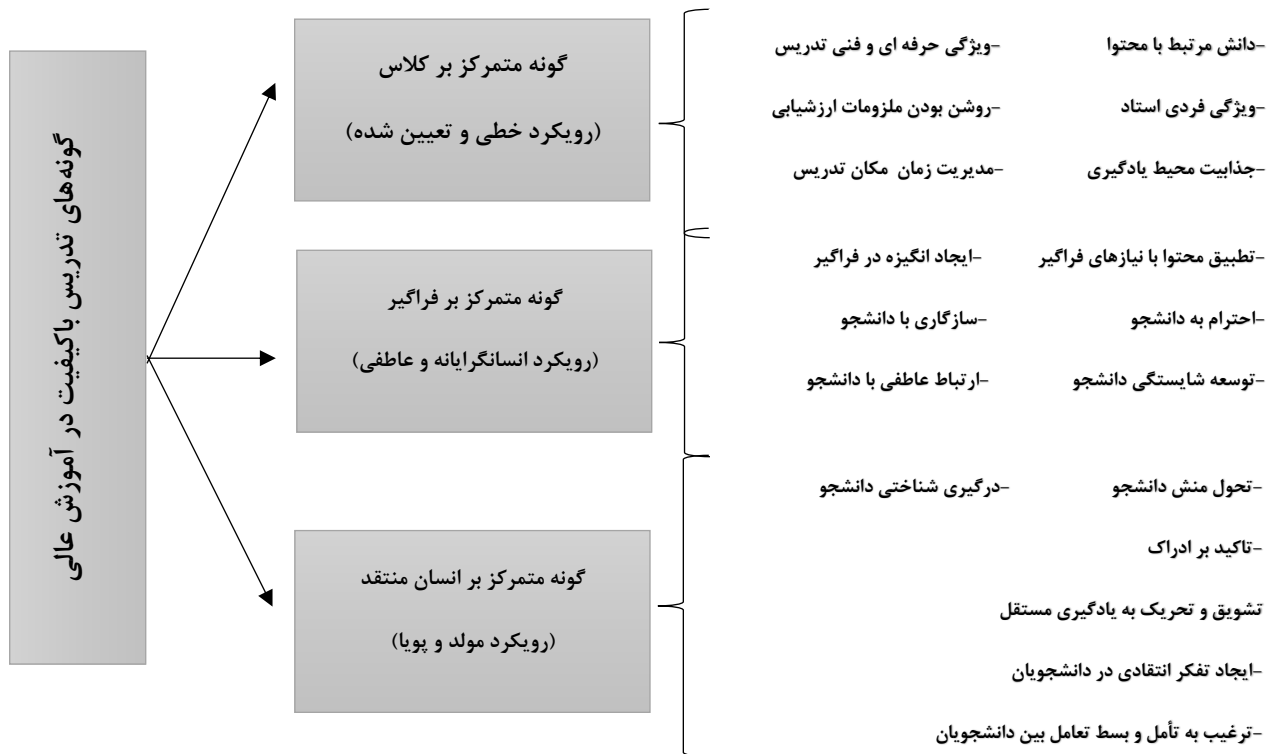
										*		*	سامری ۱۳۹۷					
						*		*				*	میرعرب و همکاران ۱۳۹۷					
										*	*	*	عبدالملکی و همکاران ۱۳۹۷					
						*				*	*	*	سامری ۱۳۹۸					
									*	*		*	خادمی و سلیمانی ۱۳۹۹					
								*	*		*	*	هاشم زاده و حسین زاده ۱۴۰۰					
			*								*	*	محمدی و همکاران ۱۴۰۱					
			*			*					*	*	میررحیمی و احمدی ۱۴۰۱					
				*		*			*		*	*	صیدآبادی و همکاران ۱۴۰۱					
*						*					*	*	رودی و جعفری ۱۴۰۲					
									*	*		*	محمدی و همکاران ۲۰۲۴					
۱	۰	۰	۲	۲	۰	۱۴	۳	۰	۲	۲	۴	۸	۳	۹	۱۷	۲۶	۲۵	فراوانی
۵					۲۵					۸۸					فراوانی گونه‌ها			

جدول ۴: طبقه بندی مولفه های غربال شده تدریس باکیفیت آموزش عالی در مقالات انگلیسی

متمركز بر انسان منتقد					متمركز بر فراگیر					متمركز بر كلاس					گونه			
ترغیب به تأمل و بسط تعامل بین دانشجویان	تأکید بر ادراک	ایجاد تفکر انتقادی در دانشجویان	درگیری شناختی دانشجو	تشویق و تحریک به یادگیری مستقل	تحول منش دانشجو	ارتباط عاطفی با دانشجو	توسعه شایستگی دانشجو	سازگاری با دانشجو	احترام به دانشجو	ایجاد انگیزه در فراگیر	تطبیق محتوا با نیازهای فراگیر	مدیریت مکان و زمان تدریس	جذابیت محیط یادگیری	روشن بودن ملزومات ارزشیابی	ویژگی فردی استاد	ویژگی حرفه ای و فنی تدریس	دانش مرتبط با محتوا	نام نویسنده سال انتشار
	*		*			*		*						*			مایکل و همکاران ۲۰۰۳	
						*								*	*		بارترام و بایلی ۲۰۰۹	
				*		*						*				*	جوآلان و همکاران ۲۰۰۹	
	*					*	*	*									ماکسول، وینست و بال ۲۰۱۱	
			*	*	*	*	*	*						*	*	*	برگیل و آتلی ۲۰۱۲	
													*	*	*		مودا و همکاران ۲۰۱۲	
		*				*										*	چاد و همکاران ۲۰۱۴	
			*											*	*		کیوانیجا ۲۰۱۴	
						*								*	*	*	قونچی و همکاران ۲۰۱۵	
												*		*	*	*	پتیت و همکاران ۲۰۱۵	
	*	*	*							*							لوویس و پاسکارلا	

																	۲۰۱۵
							*							*		*	یو و همکاران ۲۰۱۵
	*												*	*			تانی و همکاران ۲۰۱۶
*										*						*	شیرانی بید آبادی و همکاران ۲۰۱۶
										*	*						لایتون و همکاران ۲۰۱۶
							*			*							ولی و همکاران ۲۰۱۶
	*						*	*									ناصر ابوالهیجا ۲۰۱۷
														*			یل هانسون و همکاران ۲۰۱۸
*			*	*				*		*	*	*					سیگلوا ۲۰۱۹
		*		*			*				*	*	*				آنا و همکاران ۲۰۲۰
					*			*					*				ربکا و همکاران ۲۰۲۱
*				*	*		*			*							زولیکا و همکاران ۲۰۲۱
*							*			*	*			*	*		رومان چوبیک ۲۰۲۱
											*	*					پدرو و همکاران ۲۰۲۲
	*									*			*				محمد تیکریتی ۲۰۲۳
													*	*			یانگ ژانگ ۲۰۲۴

دانشجویان، گام بردارد و توجه خود را به پرورش انسانی خلاق و کارآفرین در تدریس معطوف سازد. با استفاده از تفکر خلاق مؤسسات آموزشی باید ابتکار عمل را در همه اشکال همچون؛ فعالیت‌های مختلف، پروژه‌های شخصی یا هر شکل دیگری برای تحقق بخشیدن به هر نوع فرصت مؤثر، تقویت کنند. دانشگاه‌ها نه تنها وظیفه ایجاد دانش و انتقال دانش، بلکه همچنین ایجاد روحیه کارآفرینی را بر عهده دارند؛ بنابراین باید همواره به فکر ایجاد و بهره‌برداری از سرمایه خلاق باشند. خلاصه مطالب فوق در شکل زیر آمده است.

شکل ۲: چارچوب مرور سیستماتیک برای تدریس باکیفیت در آموزش عالی

سوال دو پژوهش: گونه‌های تدریس باکیفیت در آموزش عالی در طول زمان، چه روندی را طی کرده است؟ در پاسخ به سوال فوق، فراوانی هر گونه در مقالات فارسی و انگلیسی با توجه به جدول ۵، مشخص شد. از طریق مقایسه این فراوانی‌ها، به میزان اهمیت و درجه گونه‌های تدریس باکیفیت در آموزش عالی در مطالعات داخلی و خارجی، پرداخته شده است.

جدول ۵: فراوانی گونه‌های تدریس باکیفیت در آموزش عالی

گونه فراوانی	متمركز بر انسان منتقد	متمركز بر فراگیر	متمركز بر کلاس
مقالات فارسی	۵	۲۵	۸۸
مقالات انگلیسی	۲۷	۳۱	۴۴
کل	۳۲	۵۶	۱۳۲

با توجه به جدول ۵ میتوان به میزان اهمیت هریک از گونه‌های تدریس باکیفیت در مطالعات داخلی و خارجی پی برد. در مطالعات داخلی به گونه متمركز بر کلاس در داشتن تدریسی باکیفیت در آموزش عالی، اهمیت بیشتری داده شده است طوریکه اختلاف فراوانی این گونه در مقایسه با دو گونه دیگر به وضوح به چشم می‌خورد ولی در مطالعات خارجی اختلاف فراوانی کمی بین گونه‌ها وجود دارد.

همچنین با توجه به جداول ۳ و ۴ میزان اهمیت هریک از گونه‌های تدریس باکیفیت در آموزش عالی در مطالعات داخلی و خارجی در طول زمان نیز، قابل تفسیر و تحلیل است. بدین صورت که در مقالات فارسی اهمیت گونه متمركز بر کلاس در دهه ۸۰ و ۹۰ (۱۳۸۰-۱۳۹۹) بالاتر از دو گونه دیگر است. اگرچه در این دو دهه به مؤلفه‌های گونه متمركز بر فراگیر نیز تا حدودی پرداخته شده است ولی به مؤلفه‌های گونه متمركز بر انسان منتقد در داشتن تدریسی باکیفیت در آموزش عالی، توجهی نشده است. لذا در مطالعات داخلی از سال ۱۴۰۰ به بعد، به بعضی از مؤلفه‌های گونه متمركز بر انسان منتقد در داشتن چنین تدریسی، اشاره شده است.

با توجه به جدول ۴ در مقالات انگلیسی از همان اوایل سال ۲۰۰۰ تاکنون به هریک از مؤلفه‌ها (مصادیق) گونه‌های تدریس باکیفیت در آموزش عالی توجه یکسانی شده است و این نشان از جایگاه و اهمیت هر یک مؤلفه‌های تدریس باکیفیت در طول زمان، در مطالعات خارجی را دارد. در صورتیکه که این اهمیت به گونه‌های تدریس باکیفیت در مطالعات داخلی به دست فراموشی سپرده شده است.

بحث و نتیجه گیری

هدف این پژوهش، شناسایی انواع گونه‌های تدریس باکیفیت و بررسی فرازونشیب‌های این نوع تدریس در طول زمان در نظام آموزش عالی است. تحقیقات بسیاری در ۲۰ سال اخیر در زمینه تدریس باکیفیت در آموزش عالی، انجام شده است و با توجه به اینکه این پژوهش‌ها با یافته‌های مشابه و اصطلاحات مترادف انجام شده است، همین امر می‌تواند برای رسیدن به یک دسته‌بندی منظم و معنادار در امر تدریس باکیفیت در آموزش عالی، به سنتز و فراترکیب پژوهش‌های انجام شده، پرداخته شود. در نتیجه غربال مقالات، در پاسخ به سؤال اول پژوهش، مؤلفه‌های تدریس باکیفیت در سه گونه کلی؛ متمركز بر کلاس، متمركز بر فراگیر، متمركز بر انسان منتقد، پدیدار شد که هر کدام از این گونه‌ها، ۶ مؤلفه را در بر گرفته است. در ادامه برای پاسخ به سؤال دوم پژوهش، با

توجه به فراوانی هر گونه تدریس باکیفیت در مقالات داخلی و خارجی، به میزان اهمیت و هماهنگی این گونه‌ها در مطالعات داخلی و خارجی در طول زمان، تاکید شده است.

همچنین که در پیش تر گفته شد، تدریس دارای دو جنبه است؛ جنبه کاری و موفقیتی. جنبه کاری که نشان‌دهنده گونه متمرکز بر کلاس و جنبه موفقیتی که نشان دهنده گونه متمرکز بر فراگیردر تدریس باکیفیت است. لذا تدریس باکیفیت فقط این دو جنبه را شامل نمی‌شود بلکه باید به یادگیری توجه شود که خود یادگیری نیز دارای ۴ عنصر؛ تمایل و تلاش از سوی شاگرد، زمینه اجتماعی و پشتیبانی کننده برای تدریس و یادگیری، فرصت برای تدریس و یادگیری و تدریس خوب است. منظور از تدریس خوب این است که محتوای آن با استانداردهای رشته ای از نظر بسندگی و کامل بودن منطبق باشد و روش های به کاررفته متناسب با سن شاگرد هم خوانی داشته باشد. به عبارتی دارای ۳ عنصر اصلی که شامل کنش‌های منطقی، روانشناسانه و اخلاقی است، باشد. این ۳ کنش در تدریس خوب به ترتیب، بیان کننده همین ۳ گونه (گونه متمرکز بر کلاس، گونه متمرکز بر انسان فراگیر، گونه متمرکز بر انسان منتقد) تدریس باکیفیت است.

پس میتوان دریافت که تدریس باکیفیت تدریسی است که شامل هر ۳ گونه متمرکز بر کلاس (جنبه کاری)، متمرکز بر فراگیر (جنبه موفقیتی) و متمرکز بر انسان منتقد باشد که از چهار شرط یادگیری و سه عنصر تدریس خوب که در پیشینه‌های نظری به آن اشاره شده است، برخوردار است.

بررسی مطالعات نشان داد که ترکیب هر سه گونه تدریس باکیفیت (متمرکز بر کلاس، متمرکز بر فراگیر، متمرکز بر انسان منتقد) و استفاده از تمام ظرفیت‌های آموزش در حین تدریس، لازم و ضروری است. همچنین مطالعات نشان داد برای داشتن تدریس خوب نمیتوان محدود و محصور به یکی از این گونه‌ها گردید. در غیر این صورت بهره‌وری از کلیه ظرفیت‌های آموزش و تدریس معطل خواهد ماند و یک حلقه مفقوده در تدریس آموزش عالی خود را نشان می‌دهد. بنابراین تدریس باکیفیت، حاصل تمایل و تلاش از سوی شاگرد، یک زمینه اجتماعی پشتیبانی‌کننده، فرصت‌های فراوان برای یادگیری و کنش‌های خوب به کارگرفته‌شده از سوی استاد است و قضاوت درباره کیفیت تدریس باید مشتمل بر هر سه گونه متمرکز بر کلاس، متمرکز بر انسان فراگیر و متمرکز بر انسان منتقد باشد. همچنان که مهرمحمدی نیز در این باره تأکید بر نظریه خاکستری در تبیین تدریس باکیفیت، دارد. خلاقیتی که در رفتار استاد ظاهر می‌شود، الهام‌بخش کنش و تفکر خلاق در دانشجویان او می‌شود و این "دستاورد" تربیتی گرانسنگی است که نظریه‌های بظاهر معارض تکلیف‌گرایی و دستاوردگرایی را به هم پیوند می‌زند. البته به شرط آنکه دستاورد را در چنین تجربه‌هایی با ارزش بدانیم و تنها به نمرات آزمون بسنده نکنیم. از این رو دست اندرکاران نظام آموزش عالی برای حفظ و ارتقای کیفیت آموزش‌های دانشگاهی مستلزم استفاده از برایندی مشخص از این نوع آموزش‌ها هستند تا همزمان در کنار داشتن نگاه خطی، انسان‌گرایانه و مولد و پویا و با استفاده از تمام ظرفیت‌های استاد و دانشجو، به تربیت نسلی خلاق و کارآفرین، بپردازند. این نوع نگاه به تدریس اثربخش و باکیفیت می‌تواند باعث به وجود آمدن تحولی اساسی در ارتقای نظام آموزشی دانشگاه شود.

برای داشتن تدریسی باکیفیت کارگاه‌هایی برای اساتید در جهت چگونگی توجه به گونه متمرکز بر انسان منتقد در تدریس‌های خود، ترتیب داده شود، انواع شیوه‌های تدریس بر اساس سه‌گونه متمرکز بر کلاس، متمرکز بر فراگیر و متمرکز بر انسان منتقد، در وبینارهای متعدد به اساتید آموزش داده شود، مؤلفان کتب دانشگاهی هرچه بیشتر به مؤلفه‌های گونه متمرکز بر انسان منتقد توجه نمایند و راهکارهای عملی در جهت تقویت تفکر خلاق و کارآفرینی به دانشجویان، ارائه دهند.

References

- Al-Faris, E. A., & Naeem, N. (2012). Effective teaching in medical schools. Guiding principles. *Saudi Medical Journal*, 33(3), 237–243.
- Allan, J., Clarke, K., & Jopling, M. (2009). Effective teaching in higher education: Perceptions of first year undergraduate students. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 21(3), 362–372.
- Al-Thani, A. M., Al-Meghaissib, L. A., & Nosair, M. R. A. (2016). Faculty members' views of effective teaching: A case study of Qatar University. *European Journal of Education Studies*, 2(8), 109–139.
- Ambrosino, R., & Peel, J. (2011). Faculty development programs: Assessing the impact on instructional practices, and student learning and motivation. *Journal of Faculty Development*, 25(2), 33–38.
- Amin Haji Bashi, A., Seyed Javadin, S. R., Amiri, M., & Yazdanpanah, A. A. (2019). Designing and explaining the model of human resource leadership agility in higher education institutions. [In Persian] *Journal of Human Resource Management Research, Imam Hussein University*, 11(2), 5.
- Anna Serbati, Debora, A. L., Da Re, O. P., & Ettore, F. (2020). Exploring good teaching practices and needs for improvement: Implications for staff development. *ECPS Journal*, 21.
- Araasteh, H., & Mahmoudi Rad, M. (2003). Effective teaching: An approach based on student evaluation of teaching. [In Persian] *Scientific Journal of Semnan University of Medical Sciences*, 5.
- Asadi, M., & Gholami, K. (2016). Synthesis research on the model of effective teaching in higher education. [In Persian] *Quarterly Journal of Educational Planning Studies*, 5(9).
- Asadi, M., Gholami, K., & Boland-Hemmat, K. (2015). Fundamental factors and components of effective teaching in higher education from the perspective of students and faculty members of University of Kurdistan. [In Persian] **Quarterly Journal of New Educational Thoughts, Faculty of Education and Psychology, Al-Zahra University*, 11*(1), 123–149.
- Asadian, S., Piri, M., & Saadat Far, R. (2017). Effective teaching in higher education based on professional experiences of professors and its relationship with self-reported teaching. [In Persian] *Quarterly Journal of Higher Education Curriculum Studies*, 8(15), 113–134.
- Asgari, F., & Mahjub Moadab, H. (2010). Comparison of effective teaching characteristics from the viewpoint of instructors and students of Gilan University of Medical Sciences. [In Persian] *Development Steps in Medical Education*, 7(1), 26–33.
- Bartram, B., & Bailey, C. (2009). Different students, same difference? A comparison of UK and international students' understandings of 'effective teaching'. *Active Learning in Higher Education*, 10(2), 172–184.
- Beran, T. N., & Rokosh, J. L. (2009). Instructors perspectives on the utility of student ratings of instruction. *Instructional Science: An International Journal of the Learning Sciences*, 37(2), 171–184.

Bergil, A. S., & Atli, I. (2012). Different perspectives about feedback on teaching. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 46*, 5833–5839.

Blömeke, S., Jentsch, A., Ross, N., Kaiser, G., & König, J. (2022). Opening up the black box: Teacher competence, instructional quality, and students' learning progress. *Learning and Instruction, 79*.

Cătălin, G., Toma, S.-G. I., & Marinescu, P. I. (2018). Entrepreneurial thinking in the educational system. *Publisher of Timely Knowledge, 10*.

Chad, N., Loes, M. H., Salisbury, E. T., & Pascarella, E. T. (2014). Student perceptions of effective instruction and the development of critical thinking: A replication and extension. *Higher Education, 69*, 823–838.

Darabi, M. (2021). Analyzing the important components for quality teaching in universities. [In Persian] *Theory and Practice in Teacher Education (New Strategies for Teacher Education), 7*(12).

Darling-Hammond, L., & Youngs, P. (2002). Defining highly qualified teachers: What does scientifically-based research actually tell us? *Educational Researcher, 31*(13), 13–25.

Devlin, M., & Samarawickrema, G. (2010). The criteria of effective teaching in a changing higher education context. *Higher Education Research & Development, 29*(2), 111–124.

Doyle, T. (2004). *Evaluating teacher effectiveness: Research summary*. Retrieved January 8, 2015.

Fardanesh, H. (2018). *Advanced teaching methods* (4th ed.). [In Persian] Kourir.

Ghalami, K., & Asadi, M. (2013). Professional experience of professors in relation to the phenomenon of effective teaching in higher education. [In Persian] *Biannual Journal of Theory and Practice in Curriculum, 1*(2), 5–26.

Ghonji, M., Khoshnodifar, Z., Hosseini, S. M., & Mazlounzadeh, S. M. (2015). Analysis of the some effective teaching quality factors within faculty members of agricultural and natural resources colleges in Tehran University. *Journal of the Saudi Society of Agricultural Sciences, 14*(2), 109–115.

Hacıfazlıoğlu, Ö., & Özdemir, N. (2010). Undergraduates expectations of foundation universities: Recommendations for university administrators. *Journal of Education and Science, 35*(155), 118–131.

Hanson, P., Savitz, F., Savitz, R., & Rauscher, M. (2018). Adjunct professors' perception of their teaching effectiveness. *Journal of Higher Education Theory and Practice, 18*(3), 423–433.

Isa, M., Neliwati, & Hadijaya, Y. (2024). Quality improvement management in teacher professional development. *Jurnal Manajemen Pendidikan Islam, 5*(2), 136–147.

Islamian, H. (2018). Assessing the application rate of effective teaching components by faculty members of the University of Medical Sciences based on the student evaluation approach. [In Persian] *Scientific-Research Quarterly of Medicine and Cultivation, 27*(3), 190–203.

Islamian, H., Jafari Sani, H., Goodarzi, Z., & Islamian, Z. (2014). The relationship between emotional intelligence and the use of effective teaching components by professors of Mazandaran University of Medical Sciences. [In Persian] *Iranian Journal of Medical Education*, 2(8), 687–697.

Kaviani, H., & Neely, M. R. (2016). A meta-analysis of factors affecting effective teaching in medical education. [In Persian] *Iranian Journal of Medical Education*, 16(2), 9–20.

Kenan, Ö. (2013). Undergraduate students' perceptions of teaching quality in higher education. *Education and Science*, 38(169), 162–176.

Khademi, Y., & Soleimani, T. (2020). Investigating the level of students' satisfaction with the teaching quality of professors at Farhangian University of Ardabil. [In Persian] *Quarterly Journal of Research in Teacher Education*, 3(1), 127–139.

Khanagahi, M. M., & Hosseinzadeh, A. A. (2015). Developing and validating a model of effective teaching for professors of Tabriz University. [In Persian] *Journal of Research in Education and Evaluation*, 8(31), 77–99.

Khani, R. (2015). Effective teaching and curriculum efficiency. [In Persian] *Journal of Educational Technology and Growth*, 31(6).

Kivunja, C. (2014). Innovative pedagogies in higher education to become effective teachers of 21st century skills: Unpacking the learning and innovations skills domain of the new learning paradigm. *International Journal of Higher Education*, 3(4), 37–48.

Lazarides, R., Fauth, B., Gaspard, H., & Göllner, R. (2021). Teacher self-efficacy and enthusiasm: Relations to changes in student-perceived teaching quality at the beginning of secondary education. *Learning and Instruction*, 73.

Liedloff, J. (n.d.). *Continuum concept (In search of Happiness Lost)*.

Lighton, P., Meinel, C., & Suleman, H. (2016). Streamlined orchestration: An orchestration workbench framework for effective teaching. *Computers & Education*, 95, 231–238.

Loes, C. N., & Pascarella, E. T. (2015). The benefits of good teaching extend beyond course achievement. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 15(2), 1–13.

Loughran, J. (2018). *The nature of quality in teaching and learning*. Monash University Lens.

Lumpkin, A., & Multon, K. D. (2013). Perceptions of teaching effectiveness. *The Educational Forum*, 77(3), 288–299.

Maxwell, L. D., Vincent, S. K., & Ball, A. L. (2011). Teaching effectively: Award winning faculty share their views. *NACTA Journal*, 55(4), 162–174.

Michael, E., Russell, K., & Inis, B. (2003). Third-year medical students' perceptions of effective teaching behaviors in a multidisciplinary ambulatory clerkship. *Academic Medicine*, 78(8), 815–819.

Mohammad Doust, M., & Alibeygi, A. H. (2012). Teaching effectiveness of faculty members: A study of the College of Agriculture and Natural Resources. [In Persian] *Quarterly Journal of Higher Education*, 5(20), 61–80.

Mohammadi, M., Abdollahi, F., & Hassani, R. (2024). Developing an effective educational model to improve the educational level of schools. [In Persian] *Journal of Management and Education Perspective*, 6, 1–25.

Mohammadi, M., Naseri Jahromi, R., & Khademi, S. (2022). Factors affecting the improvement of teaching quality in engineering education. [In Persian] *Iranian Journal of Engineering Education*, 24(96), 53–67.

Momeni Masouleh, H., Nasr Azadani, M. A., & Mirzamohammadi, M. H. (2006). Internal evaluation, a strategy for continuous improvement of academic quality: The experience of the Mathematics Department of Shahed University. [In Persian] In *Proceedings of the Second Conference on Internal Evaluation for the Promotion of Academic Quality* (pp. 28–52). University of Tehran Quality Assessment Center and University of Tehran Entrepreneurship Faculty.

Mozafari, N., Mohammadi, M. A., & Dadkhah, B. (2010). Characteristics of effective teaching from the perspective of students of Ardabil University of Medical Sciences. [In Persian] **Scientific-Research Journal of the Faculty of Nursing and Midwifery*, 1*(11), 61–69.

Muda, N., Samsudin, H. B., Majid, N., Ali, K. A. M., & Ismail, W. R. (2012). Students perspective on lecturer characteristic for effective teaching. **Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 59*, 535–540.

Nasser-Abu Alhija, F. (2017). Teaching in higher education: Good teaching through students' lens. *Studies in Educational Evaluation*, 54, 4–12.

Noroozi, H. M., Mohsenizadeh, M., Jafari Sani, H., & Ebrahimzadeh, S. (2011). The effect of teaching using a blend of collaborative and mastery of learning models on learning of vital signs: An experiment on nursing and operation room students of Mashhad University of Medical Sciences. [In Persian] *Iranian Journal of Medical Education*, 11(5), 541–553.

Ohadi, N., Alhani, F., & Ahmadi, F. (2012). Effective teaching: Description of experiences and perceptions of nursing students. [In Persian] *Iranian Journal of Medical Education*, 2, 110–119.

Özcan, K. (2013). Undergraduate students' perceptions of teaching quality in higher education. *Education and Science*, 38(169).

Pavlina, K., Zorica, M. B., & Pongrac, A. (2011). Student's perception of teaching quality in higher education. **Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 15*, 2288–2292.

Pedro, C. M.-M., Carmen, L., Pablo, S.-A., & Ana, I. M. (2022). Factors related to teaching quality: A validated questionnaire to assess teaching in Spanish higher education. *Cogent Education*, 9(1), 2090189.

Pettit, J. E., Axelson, R. D., Ferguson, K. J., & Rosenbaum, M. E. (2015). Assessing effective teaching: What medical students value when developing evaluation instruments. *Academic Medicine*, 90(1), 94–99.

Roman, C., Nina, H., Natalya, Z., & Mykola, L. (2021). Teachers' professional skills as the component of the quality of higher education and the element of students' motivation. *Proceedings of the International Scientific Conference, 1*, 83–94.

Roudi, M. T., & Jafari, E. (2023). Identifying effective teaching behaviors from students' perspectives through the critical incident technique. [In Persian] *Biannual Journal of Higher Education Curriculum Studies, 14*(28), 325–356.

Ruiz-Alfonso, Z., León, J., Santana-Vega, L. E., & González, C. (2021). Teaching quality: An explanatory model of learning in secondary education. *Psicología Educativa, 27*(1), 67–76.

Salami, J., & Ramezani, G. (2014). Identifying the components of effective teaching and evaluating the teaching status (Case study: Kurdistan Applied Science University). [In Persian] *Quarterly Journal of Educational Measurement and Evaluation Studies, 4*(8), 33–62.

Samari, M. (2018). Presenting an effective teaching model for university professors based on artificial neural network analysis. [In Persian] *Journal of Research in Education and Evaluation, 11*(44), 97–102.

Samari, M. (2019). Presenting an effective teaching model in the university: Analysis of professors' views. [In Persian] *Journal of Management in Islamic University, 8*(1).

Sami, M., Neely, M. R., & Sharifian, F. (2017). A brief explanation of effective teaching and its components in Iranian-Islamic higher education. [In Persian] *The Sixth Conference on the Islamic-Iranian Model of Progress*.

Sandelowski, M., Voils, C. I., & Barroso, J. (2006). Defining and designing mixed research synthesis studies. *Research in the Schools, 13*(1), 29.

Seidel, T. (2007). Teaching effectiveness in the past decade: The role of theory and research design in disentangling meta-analysis results. *Review of Educational Research, 77*(4), 454–499.

Shaban Varki, B., & Hosseingholizadeh Juzan, R. (2006). Investigating the quality of teaching in university. [In Persian] *Research and Planning in Higher Education, 39*, 1–22.

Sharifian, F., Nasr, A. R., & Abedi, L. (2005). Explaining the indicators of effective teaching in universities and higher education institutions and its realization in University of Isfahan. [In Persian] **Quarterly Journal of Research and Curriculum Planning in Higher Education, 37-38**.

Shirani Bidabadi, N., Nasr Isfahani, A., Rouhollahi, A., & Khalili, R. (2016). Effective teaching methods in higher education: Requirements and barriers. *Journal of Advances in Medical Education & Professionalism, 4*(4), 170–178.

Seyed Abadi, M., Moazami, M., & Kahn Khaaki, A. H. (2022). Presenting a model for quality teaching of university professors in distance learning environment based on curriculum approaches. [In Persian] *Quarterly Journal of Research in Educational Planning and Curriculum, 12*(2), 181–198.

Sieglová, D. (2019). From motivation to successful learning: Needs analysis for effective teaching. *Journal of Language and Cultural Education, 9*(2), 429–443.

Tania, S. R. (2016). Quality teaching: It's importance in higher education- A conceptual view. *International Research Journal of Interdisciplinary & Multidisciplinary Studies*, 2(10), 91–102.

Tikrity, M. A. (2023). *Defining and measuring teaching quality (A framework to boost teaching efficiency and effectiveness)*. Smart Teaching System.

Valiee, S., Moridi, G., Khaledi, S., & Garibi, F. (2016). Nursing students' perspectives on clinical instructors' effective teaching strategies: A descriptive study. *Nurse Education in Practice*, 16(1), 258–262. <https://doi.org/10.1016/j.nepr.2015.09.009>

Watkins, D. A., & Zhang, Q. (2006). The good teacher: A cross-cultural perspective. In D. McInerney, M. Dowson, & S. van Etten (Eds.), *Effective schools* (pp. 185–204). Information Age Publishing.

Witcher, A. E., Onwuegbuzie, A. J., & Minor, L. C. (2001). Characteristics of effective teachers: Perceptions of preservice teachers. *Research in the Schools*, 8(2), 45–81.

Yaqubi Yasmin, G., & Gholipour Moghadam Farokh, Q. (2012). Investigating the characteristics of effective teaching from the perspective of nursing-midwifery faculty students. [In Persian] *Research in Medical Education*, 4(2), 34–40.

Yew, T. M., Narayansany, S. K. P. D. K., Manickam, P. M. K., Jen, L. S., & Hoay, K. C. (2015). Designing an instrument for providing better student feedback on teaching effectiveness. *International Journal of Evaluation and Research in Education*, 3(1), 14–22.

Yuan, Z. (2024). Evaluating the effectiveness of professional development programs on improving teaching quality in Chinese universities. *Journal of Interdisciplinary Insights*.

Zamani, F., Enayati, T., & Behnam Far, R. (2011). Reasons for preferring teaching over research by faculty members of Islamic Azad University, Sari Branch. [In Persian] *Quarterly Journal of Educational Leadership and Management, Islamic Azad University, Garmsar Branch*, 5(2), 73–94.

Zarshenas, L., Momeni Danaei, Sh., Oshagh, M., & Salehi, P. (2010). Medical educational method in dentistry. [In Persian] *Iranian Journal of Medical Education*, 10(2), 171–179.

Zhang, L. (2004). Thinking styles: University students' preferred teaching styles and their conceptions of effective teachers. *Journal of Psychology*, 138(3), 233–252.

Zimmer, L. (2006). Qualitative meta-synthesis: A question of dialoguing with texts. *Journal of Advanced Nursing*, 53(3), 311–318.

Zohoor, A., & Eslami Nejad, T. (2002). Indicators of effective teaching from the perspective of students of Kerman University of Medical Sciences. [In Persian] *Quarterly Journal of the Health Sciences Research Center of Jihad Daneshgahi (Payesh)*, 1(2), 5–13.